

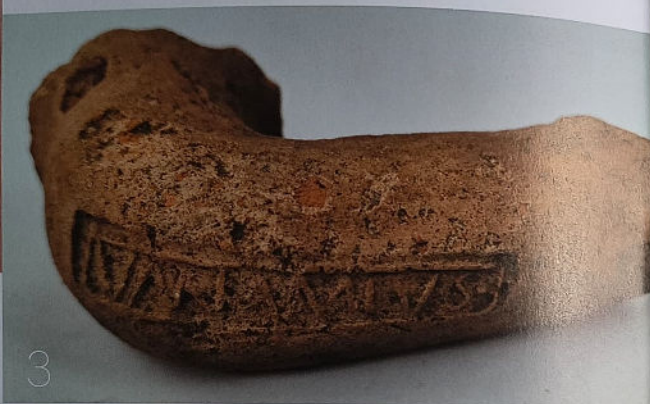
1. In deze ijzeren ring zit een gemsteen vervaardigd met de beeltenis van de god Mercurius. Deze god van de reizigers en handelaars wordt vaak afgebeeld met vleugelletjes, hier ook herkenbaar op de steen. De zak die hij draagt kan mogelijk wijzen op de vele reizigers en handelaars die Velzeke aandedden © SOLVA Dienst Archeologie

2. Zilveren munt met de beeltenis van keizer Trajanus © SOLVA Dienst Archeologie

3. Stempel op het handvat van een amfoor met stempel VANAMUS, een pottenbakker uit de 3de eeuw uit Noord-Frankrijk © SOLVA Dienst Archeologie

4. Luchtbeeld tijdens de opgraving van het bufferbekken met op de achtergrond de kerk van Velzeke © SOLVA Dienst Archeologie

5. Dump van tientallen Romeinse drinkbeker. Een deel van de zone van de opgraving was tijdens een bepaalde periode in gebruik als terrein waar zich rituele of religieuze praktijken afspeelden. De meest opmerkelijke kuil bevatte tientallen Romeinse drinkbeker en een andere kuil een bronzen schaal © SOLVA Dienst Archeologie

Living' on the edge

Opgraven aan de rand van de Velzeekse vicus

Dat Velzeke 2000 jaar geleden een belangrijk Romeins centrum was, is al lang geen geheim meer. Decennialang brachten talrijke opgravingen boeiende inzichten en schitterende vondsten aan het licht. Bezoekers kunnen deze vandaag bewonderen in het Archeocentrum. Hierdoor is Velzeke één van de best onderzochte Romeinse sites in Vlaanderen. Toch blijven nieuwe opgravingen noodzakelijk om het totaalbeeld van de nederzetting te vervolledigen.

ARNE VERBRUGGE

Om nieuwe 'puzzelstukjes' te verzamelen, voerde SOLVA archeologisch onderzoek uit ter hoogte van een gepland bufferbekken met bijhorende rioleringswerken tussen de Kerklandstraat en de Provinciebaan. De opgraving vond plaats tijdens de wintermaanden van 2024-2025. De werken zijn een initiatief van het Agentschap Wegen & Verkeer, Aquafin, Farys en Stad Zottegem.

Wat lag er verborgen onder het maaiveld?

Hoe het terrein er in de Romeinse periode uitzag, was bij de aanvang van het onderzoek niet geheel duidelijk. Eind jaren '60 kwam ten noorden van het projectgebied een grafveld uit de late bronstijd/ vroege ijzertijd (1100- 475 v. Chr.) en de resten van een Romeinse weg aan het licht. Op de percelen ten oosten van de werkzone legden de archeologen van het Archeocentrum eind jaren '90 tot begin jaren 2000 de resten van een Romeinse afspanning of *mansio* bloot ter hoogte van de zogenaamde 'Kwakkel'. Ten noordwesten van het terrein

kwamen vondsten aan het licht die vermoedelijk een religieuze of rituele functie hadden. Tijdens het onderzoek ter hoogte van het bufferbekken registreerden de archeologen maar liefst 700 archeologische sporen en lagen binnen een oppervlakte van ongeveer 1000 m². Een bijzonder hoog aantal dat wijst op zeer intensief gebruik van deze gronden gedurende de Romeinse periode.

De zuidelijke grens van de vicus

De sporen behoorden niet tot woningen, aangezien de opgraving zich aan de zuidelijke rand van de vicus bevond, een zone waar eerder andere activiteiten plaatsvonden. Archeologen konden de grens van de vicus in de 1ste en 2de eeuw duidelijk vaststellen. In deze periode gebruikte men een natuurlijke depressie in het terrein als grens, waarin een grote gracht werd gegraven. In een vroege fase deden de terreinen vermoedelijk dienst als achtererven van meer noordelijker gelegen bewoning. De bewoners legden een waterput aan met daarrond enkele drenkpoelen. De bo-

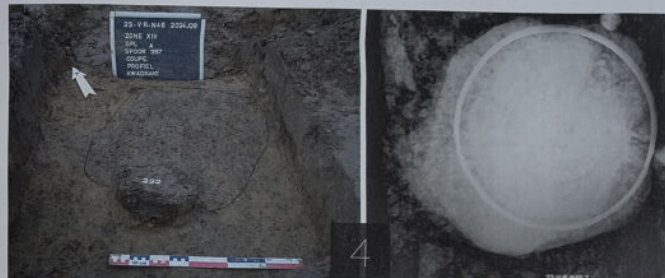
venste vulling van de waterput bevatte onder meer de resten van een (vermoedelijk) volledig, jong varken en enkele losse botten van hond en rund. Op het terrein waren ook een aantal beerputten aanwezig, te herkennen aan hun donkere vulling en de vele kalkbrokjes. Deze laatste dienden waarschijnlijk om de geurhinder te beperken. Een unieke kans voor wetenschappelijk onderzoek naar het reilen en zeilen van de Romeinse bewoners.

Ambacht en luxe-afval

In de loop van de 2de eeuw groeven de bewoners steeds meer kuilen en putten, vermoedelijk om leem te ontginnen of voor artisanale doeleinden. Nadien vulden ze verschillende van deze kuilen met nederzettingsafval. De vondsten – waaronder geïmporteerd luxe-aarde-werk, sieraden en zelfs enkele zilveren munten – getuigen van een rijke cultuur. Opvallend is dat de kuilen ook vaak smeetslakken of fragmenten van ovenswanden bevatten, wat duidt op artisanale activiteiten in de directe omgeving.

1. De resten van een Romeinse hand worden opgegraven door een medewerker van het Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel. Het skelet bevond zich onder de stenen fundering van een belangrijk Romeins gebouw © SOLVA Dienst Archeologie
2. Een Romeinse weg komt aan het licht. De fundering bestaat uit een dik pakket Romeinse dakpanfragmenten en kiezels © SOLVA Dienst Archeologie
3. Onderzoek op een Romeinse beerput © SOLVA Dienst Archeologie
4. Een bronzen schaal op de bodem van een kuil. Een ringgetuige toont dat de schaal volledig is © SOLVA Dienst Archeologie

Rituelen in de bodem

Op een bepaald moment voerden de bewoners op een deel van het terrein rituele of religieuze activiteiten uit. Hiervoor groeven ze verschillende kuilen waarin offers werden begraven. Zo bevatte één kuil 33 intacte drinkbekers en in een andere kuil vonden de archeologen een intacte bronzen schaal op de bodem. Op een aangrenzend perceel was al eerder door archeologen een kuil opgegraven die binnen een rituele sfeer past.

Een bijzonder gebouw uit de 3de eeuw

In de 3de eeuw wordt een gebouw met een stenen fundering op de locatie gebouwd. Voor de fundering gebruikten de lokale Balegumse steen. Waarschijnlijk had het gebouw een houten voorloper. Het gebouw was minstens 10 m bij 5 m groot en had twee verschillende compartimenten. Het is mogelijk dat het gebouw groter was, maar de funderingen zijn niet overal goed bewaard gebleven. Stenen funderingen zijn helemaal niet courant in de Romeinse periode en ze getuigen van een zekere status van het gebouw. Ze worden enkel gevonden bij villa's en openbare gebouwen met militaire, administratieve of religieuze functies. Opvallend is de afwezigheid van maaltstenen in en rondom het gebouw, terwijl

dit net heel courant is bij de huizen van nederzettingen op het platteland. Het kan een aanwijzing zijn dat de mensen die dit gebouw gebruikten, niet zelfvoorzienend waren. De aanwezigheid van een steenbouw wijst in ieder geval op een belangrijk gebouw op de locatie. Wat de functie van het gebouw was, zal mogelijk duidelijk worden bij de verwerking van de vondsten.

Onder de stenen fundering troffen archeologen het skelet van een hond aan, vermoedelijk een bouwoffer. De positie van de kuil ten opzichte van de fundering wijst er op dat de hond kort voor de bouw is begraven. De aanwezigheid van een bouwoffer hoeft op zich niet te verwonderen. Archeologen treffen dit ook vaak aan bij huizen op het platteland in de funderingskuilen van houten palen, maar dan wel in de vorm van slijpstenen, maaltstenen of andere objecten. Honden als bouwoffers komen minder voor. Al kan dit een vertekend beeld zijn, omdat botresten uit de Romeinse periode veel minder goed bewaren en meestal grotendeels vergaan zijn in de regio. Omdat de hond in Velzeke was afgedekt met de stenen fundering, bleef hij vrij goed bewaard. Het offeren van honden is daarentegen wel een gekend fenomeen bij Romeinse auteurs zoals Plinius de Oudere of Varro. Romeinen gebruikten honden vooral bij bepaalde zuiverings-

genezingsrituelen. Dit kan erop duiden dat ze het terrein eerst wilden 'zuiveren' alvorens het nieuwe gebouw op te trekken.

Van geplaveide wegen tot archeologische herinneringen

Aan de rand van de opgraving vonden de archeologen ook een zeer brede Romeinse weg. De fundering bestond uit rolkeien en een dik pakket Romeinse dakpannen. Op andere plaatsen binnen de opgraving werden ook andere stukjes van (mogelijke) wegen aangesneden.

Daarnaast ontdekten de archeologen in de rioleringskoffer tussen het bufferbekken en de Provinciebaan relictien van de opgravingen van het einde van de jaren '60. Om de 4 meter was een zeer profielbankje aanwezig en daartussen konden duidelijke coupes herkend worden. Door deze relictien in te meten, hopen archeologen de oude opgravingen exact te kunnen lokaliseren

Nu het veldwerk is afgerond, start de verwerking van de gegevens. Ongetwijfeld zullen nog nieuwe verrassingen aan het licht komen. De vondsten krijgen in de toekomst een plaats in de collectie van het Archeocentrum van Velzeke, waar ze het verhaal van deze bijzondere site verder zullen vertellen.